

HALİME KAPTAN

Rıfat Ilgaz

Öykü Kocası askerde olan Halime oğlu Memiş ile birlikte kayınpederi Temel Reis ile birlikte yaşar. Savaş halinde olunması sebebiyle ve ellerindeki her şeyin tükenmek üzere olmasından dolayı yiyeceksiz kalmaktan endişelenen Temel Reis Cide'den İnebolu'ya geçmeye karar verir. Yumurtaları satıp, yerine başka ihtiyaçlarını alacaktır. Temel Reis'i beklerken bir gece kapısına gelen adamın, kocası olduğunu söylemesi üzerine kızarak kapıyı açmayan Halime, kocası Sabri'yi asker kaçağı olduğu için kabul etmez. Ardından ateş ettiği Sabri'nin geldiğini neredeyse tüm köy duymuş olur. Köy Korucusu Çipil Reşit tarafından yakalanan Sabri, diğer asker kaçağı eşkiya Halit'in peşinde olması gerektiğini kendisinin peşinde olmamasını söyler. Reşit ile onu aramaya giderlerken bulurlar ve Reşit, asker kaçağını tek kurşunla öldürür. Bu sırada sandalı Pontusçu Kara Niko'nun adamları tarafından saldırıya uğrayan Temel Reis, her ne kadar korsanlar kurtulmayı başardı ise de çok fazla ıslandığı için hastalanır ve İnebolu'da bir hastaneye yatırılır ve ölür. Eve kendisi değil de tayfaları tarafından sandalı gelen Temel Reisin gelini Halime, kocasının eve girmesine izin verir, karnını doyurur ve teslim olmasını ister. Kocasını teslim olmaya ikna olunca Halime, tayfalar ile sandal başına geçer. Erkek kıyafetleri giyen Halime kaptan, fırtına yüzünden yanaştığı kıyıda korsanlar tarafından ele geçince kurtulmak için çareler arar. Mecburen Harun Reis'e uyararak korsanlardan kurtulan Halime, önce kendi hesabına tuz taşımaya ardından da yürekten istediği Kuvayı-ı Milliyeci kuvvetlere cephane ve mühimmat taşımaya başlar. Böylece Halime Kaptan "Kurtuluş Savaşı" boyunca Cide ve İnebolu arasında askere yardım etmiş olur, herkes tarafından tanınır hale gelir. İşini yapmaya devam eden Halime'nin önüne çıkan İngiliz motoru Halime'nin zekâsı sayesinde batırılır ve onlarda esir düşmüş olan Türk askerleri de Halime Kaptan sayesinde kurtarılmış olur. Cide'ye geri dönerlerken yine bir saldırıya uğrayan Halime bu kez Kuvayı Milliye subayı Teğmen İhsan sayesinde korsan Harun Reis'ten ve adamlarından kurtularak yoluna devam eder.

Tema

Vatan Sevgisi Kurtuluş savaşı yıllarını konu edinen "Halime Kaptan" adlı romanın teması "vatan sevgisi" olarak göze çarparken kadın-erkek, çocuk-yaşlı demeden herkesin vatani uğruna verdiği mücadele dile getirilir.

Kişiler

Halime Cideli Temel Reis'in gelini olan Halime kocası Sabri'yi savaş için askere gönderince çocuğu Memiş ile yalnız kalır. Temel Reis'in yokluğunda dahi tüm evi tek başına çekip çevirebilen yürekli ve güçlü bir kadın olan Halime, aynı zamanda becerikli biridir. Kocasını askerden kaçtığı anda onu kabul etmeyecek kadar gururlu ve onurludur. Değerlerine önem verir, saygılı ve düşüncelidir. Giriştiği tüm işleri başarı ile yapan Halime, yiyecek için geri dönmeyen Temel Reis'in de yerini alarak işlerin başına geçmeye karar verir. Çalışkan ve cesur bir kadın olarak Halime'nin kaptan oluşundaki süreçte yaşadıkları kendisini Kuvayı Milliye'ye doğru itince vatani uğruna yardım etmeyi, çalışmayı bir borç bilerek dört elle işine sarılır.

Temel Reis Halime'nin kayınbabası. Denizcilik ile yaşamını sürdüren tecrübeli bir kaptandır. Sandalıyla İnebolu'ya yük götürüp getirir. Temkinli ve akıllı biridir. Yokluğu süresi için gelinini öğütlemeyi ihmal etmez. Yardımsever ve düşüncelidir. Yaşlandığı için romatizma ağrılarından rahatsız olmasına rağmen bir de üzerine yiyecek almaya İnebolu'ya gideceği esnada şiddetli yağmura ve fırtınaya yakalanan Reis, hastalanarak İnebolu'da hastaneye kaldırılır ve orada hastalığına yenik düşerek vefat eder.

Sabri Temel Reis'in oğlu ve Halime'nin eşi olan Sabri, savaş nedeni ile tüm diğer erkekler gibi askere alınır. Arkadaşı kaçak olan Sabri, adamın karısına sarkıntılık ettiği duyması üzerine askerden kaçarak evine gelmeye çalışsa da karısı tarafından kabul görmez. Köy korucusu sayesinde yakalanan kaçaklardan Halit mezara, Sabri ise görevini tamamlaması için askere gönderilir.

Muhtar Ali Efendi Köyün muhtarı olan Ali efendi genel olarak iyi biridir. Herkesin yardımına koşmaya gayret eden muhtar içten ve sıcak biridir.

Harun Reis Halime'nin kaptanlık yaptığı sırada erkek kılığında tanıştığı Harun Reis, art niyetli bir deniz korsanıdır. Memleketi düşman işgalindeyken korsanlık yaparak kendi halkını sömürmeye çalışan adam Teğmen İhsan tarafından durdurulur.

Halime Mantıklı

Karakter Cideli Temel Reis'in gelini olan Halime kocası Sabri'yi savaş için askere gönderince çocuğu Memiş ile yalnız kalır. Temel Reis'in yokluğunda dahi tüm evi tek başına çekip çevirebilen yürekli ve güçlü bir kadın olan Halime, aynı zamanda becerikli biridir. Kocasını askerden kaçırdığında onu kabul etmeyecek kadar gururlu ve onurludur. Değerlerine önem verir, saygılı ve düşüncelidir. Giriştiği tüm işleri başarı ile yapan Halime, yiyecek için geri dönmeyen Temel Reis'in de yerini alarak işlerin başına geçmeye karar verir. Çalışkan ve cesur bir kadın olarak Halime'nin kaptan oluşundaki süreçte yaşadıkları kendisini Kuvayı Milliye'ye doğru itince vatani uğruna yardım etmeyi, çalışmayı bir borç bilerek dört elle işine sarılır.

Aktiviteler Çalışmayı seven Halime ev işleri, ahır işleri, çamaşır, bulaşık gibi gündelik işleri kolayca yapar. Kendisine verilen vazife gereği vatani için çete ve korsanlarla mücadele ederek sandalı ile cepheye cephe taşır. Yaşadığı sıkıntılarda erkek kılığına da hizmetçi kılığına da girmişliği vardır.

ÖRNEK ANILAR

Muhafazakâr Halime, yaşadığı yer ve yetiştiği kültür itibarıyla erkeklerin bulunduğu yerlere başını açarak girmeyen bir kadındır: "Gelin dışarıda sofada yatıyordu. Kalkmış, başına sarı yazmasını örtmüştü bile. Başını açık giremezdi kaynatasının odasına."

Koruyucu Her türlü işin üstesinden tek başına gelmeye çalışan Halime oğlu Memiş'e de hem annelik hem babalık etmeye çalışıyor, başına bir şey gelmesin diye korumak için çabalar: "Yürü! Diyordu annesi. Deden seferde, baban askerde. Ne işin var bu saatlere kadar sokaklarda."

Cesur Namusunu kendi koruyacak kadar yürekli bir kadın olduğu için asker kaçağı olan üstelik de utanmadan kendisine sarkıntılık etmeye kalkışan Halit'e haddini bildirmekten kaçınmaz: "Halime gelin sertçe ona doğru dönünce, bıyıkları öfkeden ateş gibi yanan yüzüne değmişti. Birden ellerine vurup ondan uzaklaştı. Yoluna git hadi! dedi. Kocamın senin gibi ne kadar arkadaşı varsa yerin dibine girsin. Bir daha karşıma çıkarsan leşini sererim senin!"

Temkinli Kayınpederi olan Temel Reis'in denize çıkmadan önce söylediği her şeyi kendine kural edinmiş olan Halime, attığı her adıma dikkat ederek yaşamaya gayret eder. Başına bir iş gelmesin diye her zaman önlemine alarak adımlar atar: "Boşuna zorlanma. Böyle sinsin sine eve sokulanı almam içeri. Namuslu adam kendi evine göğsünü ger gere gelir. Asker kaçağısın sen!"

Namuslu Dini yönden ahlak kurallarına uymaya gayret eden ve namusuna laf ettirmeyen Halime eşi Sabri'ye karşı bile ölçülü yaklaşır, namusuna laf edilmesin diye elinden geleni yapar: "Yani gece gelip gece gideceksin! Senin evden çıktığını görenler ileri geri laf etsinler namusum üzerine, öyle mi? Muhtarla gelmezsen giremezsin! Boşuna dikilip durma kapıda!..."

Akılcı Önüne çıkan zorluklarla mücadele etme konusunda oldukça tecrübeli olan Halime karşılaştığı ani sorunlara da pratik ve zekice çözümler bulur. Korsanlarla karşılaştığı esnada bile korkusuzca telaşlanmadan erkek kılığına girmeyi ve öyle davranmayı akıl ederek kurtulur: "Uşaklar, dedi Halime Kaptan, benim adım Halime değil, Halim. Bildiğiniz gibi, kaptan benim. Onlardan saklayacak başka bir şeyimiz yok. Paramız pulumuz yok ki soyulmaktan korkalım..."

Vatansever Halime, savaştan dolayı köyde erkek olmadığı için tüm işi kadınların yaptığını biliyor, kendisi de canla başla çalışır. Denizcilik işinde de başarılı olunca kendisine vazife verilen Halime, vatan savunması konusunda kadınların da erkeklerden farkı olmadığına inanarak her zorlukla başa çıkmayı başarır: "...Zembilimde gemici kâğıdım var. İnebolu limanından aldım. Kuvayı Milliyeciler verdi bana. Sandalımdaki Halil'le Zeynel de Cide limanından almış. Zeynel'i askere çağırıldıkları için getirdim onu. Bilirsin ben asker kaçağını evime bile sokmadım. Kayığımıza da sokmam..."

Temel Reis Bilinçli

Karakter Halime'nin kayınbabası. Denizcilik ile yaşamını sürdüren tecrübeli bir kaptandır. Sandalıyla İnebolu'ya yük götürüp getirir. Temkinli ve akıllı biridir. Yokluğu süresi için gelinini öğütlemeyi ihmal etmez. Yardımsever ve düşüncelidir. Yaşlandığı için romatizma ağrılarında rahatsız olmasına rağmen bir de üzerine yiyecek almaya İnebolu'ya gideceği esnada şiddetli yağmura ve fırtınaya yakalanan Reis, hastalanarak İnebolu'da hastaneye kaldırılır ve orada hastalığına yenik düşerek vefat eder.

Aktiviteler Denizi seven biri olan Temel Reis'in hayatı sandalında geçer. Oğlunu askere verdikten sonra gelinin ve torunlarının yükünü omuzlayan ihtiyar adam çalışkan ve boş durmayan biridir.

ÖRNEK ANILAR

Geleneksel Tıpkı atalarından öğrendiği gibi kadın ve erkek için geleneksel yaşamı benimsemiş olan Temel Reis her iki cinsin görevlerini birbirinden ayırır ve erkek gücü gerektiren işlerde kadınların yeri olmadığını savunur: "...Olmaz! Karı kısmı çift sürmez. Erkek işi çift sürmek..."

İnatçı Kendi tecrübe ve fikirlerini ön planda tutan bir yapısı olan Temel Reis'i fikirlerinden kimse kolay kolay caydıramaz. Denizcilik için bambaşka bir şey olduğunu düşünen yaşlı adamdan her ne kadar sandalı satılmak istense de o kabul etmez: "...Bu sandal, içi geçmiş karpuz gibi dağılsa gene de satışa çıkarmam. Varsın denizde dilim dilim parçalansın. Ben gemici doğdum, gemici öleceğim..."

Tecrübeli Hem yaşı hem de işi gereği denizcilik konusundaengin bilgileri olan Temel Reis Bekir'e kendi kazandığı yol tecrübelerini aktarmaktan çekinmeyerek kendinden emin olarak deniz hakkında bilgi vermeye çalışır: "...Yoo! O kadar kabadayılık istemem. Denizden korkulur. Gemici dediğin denizin oyunundan korkmalı. Korkmalı ki tetikte durabilsin! Yani demem şu ki Karadeniz'in karayelinden, yıldızından çekineceksin!..."

İlkeli İş konusunda oldukça ciddi davranan Temel Reis kendine özgü prensipleri benimseyerek yaşadığı için etrafındakilerden de bu prensipler doğrultusunda davranmasını bekler: "Ben senin kaptanın, reyizinim artık! Dede yatakta kaldı. Bundan sonra reyiz diyeceksin bana, anladın mı, Temel Reyiz. Sen yabancı değilsin, Reyiz Dede de diyebilirsin. Ama reyizsiz dede istemiyorum 'Şimdi dinle beni!..."